

Blahopřání Janu Gloserovi

V dubnu tohoto roku slaví významné životní jubileum prof. RNDr. Jan Gloser, CSc. Narodil se 1. dubna 1942 v Příbrami na Moravě. Vystudoval biologii (specializaci

fyzologie rostlin) na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně, kde působil od r. 1991 dodnes, nyní na Ústavu experimentální biologie. Ve svém výzkumu se

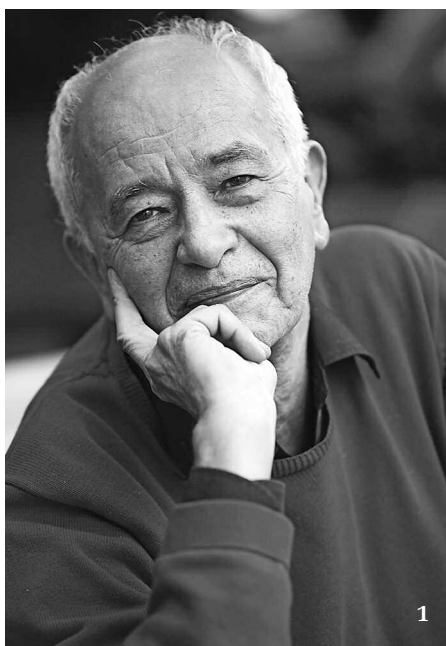
věnoval mimo jiné působení silně kyselých půd na vegetaci, zapojil se do studia terestrických ekosystémů v Antarktídě, stresové fyziologie lišejníků a mečů (blíže viz Živa 2012, 3: XLVI–XLVIII). Od r. 2001 je členem redakční rady Živy a již od 70. let 20. stol. přispívá také jako autor – uvedme např. seriály Fyziologické adaptace sukulentních rostlin I–V (1999, 2–6) a Antarktické vegetační oázy 1–5 (2008, 1–5), které získaly Zvláštní ocenění časopisu Živa. Za redakční radu i redakci mu přejeme hlavně pevné zdraví a stálou radost z bádání.

Jana Albrechtová

Jan Krekule – Laudatio 85

Jiskra v oku, přátelský úsměv, zvučný hlas, žertovný tón, mladistvá tvář i postava. Těžko uvěřit, že doc. Ing. Jan Krekule, DrSc., už překonal 85 let. Těžké by bylo i uvěřit, že mu bylo již 75 let. Vlastně, co ho znám od mých studentských let, vypadá „stejně“. A to už v oboru nějakou dobu působím – potkala jsem ho jako adeptka studia fyziologie rostlin při vypracovávání mé diplomové práce na tehdejší katedře fyziologie rostlin (dnes experimentální biologie rostlin) na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy (PřF UK), oponoval mou práci dizertační i habilitační. O dar stárnout pomalu je však třeba pečovat, nespolehat pouze na geny, a Jan to dobře zná – stále v pohybu – a nejen fyzickém, ale také intelektuálním. Sport je neodmyslitelnou součástí Janova života – dlouhá léta hrával tenis, volejbal, chodí do sauny. Je neustálý hybatel – nejenže má množství dobrých a zajímavých nápadů, ale ty se mu daří i realizovat. Stále posunuje kupředu na mnoha frontách, něco zvidá, a to nejenom z oboru biologie rostlin, vždy dobře naladěm, inspirující, s květnatou mlouvou s nádechem lehké ironie a humoru. Neustále přichází s novým, co všechno bychom mohli nebo měli udělat, ať již pro rozvoj, či popularizaci našeho oboru experimentální biologie rostlin a vědy vůbec. Je jedním z mála představitelů vědy, o nichž v současnosti můžeme říci, že není jen doyenem oboru, ale polyglot a polyhistor v pravém slova smyslu.

Narodil se 20. prosince 1931 v Praze. Otec byl projektantem elektráren ve Škodovce. Jan už v mládí získal hluboký vztah k přírodě a venkovu v rámci jihočeské větve rodiny. Ta pocházela z Písecka a jeho první botanické zážitky patří rezervaci rybníka Režabinec. Setkával se s prostředím, v němž vystupovali sedláci, nimrodí, rybáři, mlynář i kořenářka. Široký zájmový horizont nakonec přivedl Jana na Agronomickou fakultu Vysoké školy zemědělské v Praze (v letech 1950–54). Během studií bylo pro jeho další zaměření významné seznámení se skupinou studentů, kterou shromáždil rostlinný fyziolog František Hořavka na Oddělení fyziologie a genetiky rostlin tehdejšího Biologického ústavu Československé akademie věd. František



1 Jan Krekule.
Foto S. Kyselová, Akademie věd ČR

Hořavka, na něhož Jan vzpomíná jako na kamaráda i prvního učitele badatelské profese, bohužel zemřel na následky pobytu v koncentračním táboře. Jan obhájil diplomovou práci o jarovizaci obilovin a odešel do Šlechtitelské stanice v Kašticích u Podbořan. Roční intermezzo mu poskytlo pohled na sofistikovanou aplikační sféru i celoživotní osobní vazby se světem šlechtitelů a pěstitelů pšenice. Následovala aspirantura na Biologickém ústavu ČSAV, kde se jeho školitelem stal prof. Bohumil Němec, jistě náš nejvýznamnější rostlinný biolog první poloviny 20. stol. (viz Živa 2006, 6: LXXXI; 2007, 1 a 3–5 nebo 2014, 4: 148–150). Slyšela jsem o Janových setkáních s touto osobností, která aktivně báda až do konce svého více než devadesátiletého života. Setkávali se v oparu doutníkového kouře, s nadhledem moudrosti, ale i osobní zaujatostí pro práci aspiranta. Dizertační práci (tehdy CSc.), jejímž tématem byly ekologické a fyziologické aspekty jarovizace pšenice, obhájil v r. 1961. V jejím průběhu se musel experimentál-

ně vyrovnat s redukcionalistickým schématem stadijního vývoje, pro tuto oblast ontogeneze (individuálního vývoje) téměř dobové paradigmatu. Od vzniku samostatného Ústavu experimentální biologie rostlin ČSAV v r. 1963 se stal jeho vědeckým pracovníkem a působil tam dodnes. Doktorskou dizertační práci (DrSc.) na téma Multikomponentní regulace kvetení u bylin obhájil v r. 1989.

Jan Krekule se významně zapojil do výchovy nových generací fyziologů rostlin. Dlouhodobě pedagogicky působil na již zmíněné katedře fyziologie rostlin PřF UK, kde byl externím členem. Zde měl specializovanou semestrální přednášku Růst a vývoj rostlin (1965–97), též se podílel na vedení diplomových a dizertačních prací. V r. 1994 se na PřF UK habilitoval jako docent v oboru anatomie a fyziologie rostlin. Roku 2008 získal Stříbrnou medaili Univerzity Karlovy za celoživotní vědeckou činnost a popularizaci experimentální biologie rostlin.

Zásadní téma, na němž se Jan vědecky podílel, byl přechod bylin z vegetativní do reprodukční fáze, z hlediska experimentálních přístupů se soustředil na indukci kvetení. Teoretickým rámcem pak bylo dokazování existence univerzálního hormonu kvetení – florigenu. Tuto hypotézu navrhl v polovině 30. let na základě nepřímých důkazů sovětský rostlinný fyziolog Michail Christoforovič Čajlachjan na akademickém ústavu v Moskvě (nakonec před 10 lety byla i potvrzena). Na druhé straně se Oddělení biologie vývoje, vedené zpočátku Lolou Teltscherovou (Živa 2010, 2: XXV–XXVI) a posléze i Janem a následně Ivanou Macháčkovou (Živa 2016, 6: CXLIII), podílelo na interpretaci kvetení jako završení sekvence kroků, metabolických i strukturálních, které toto navozují. Práce byla charakterizována širokým spektrem přístupů, včetně podílu endogenní rytmicity a elektrických signálů. O jednotlivých výsledcích již Jan Krekule s Ivanou Macháčkovou v Živě referovali v sérii příspěvků (2000, 4: 159–162; 2008, 1 a 2).

Hlavní roli ve výzkumu kvetení sehrála nenápadná krátkodenní rostlina merlík červený (*Chenopodium rubrum*) a později byl přidán i dlouhodobní merlík zední (*C. murale*). V prvním případě jde o rostlinu reagující fotoperiodicky již ve fázi děložních listů. Bez nadsázky lze říci, že Janův vědecký život byl život s merlíky. K jeho biologické výchově přispěl i skoro dvouročný pobyt ve Výzkumném ústavu kakaa v Ghaně (1966–68), soustředěný na hormonální kontrolu nasazení kakaových